

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ประชาชนในหมู่ที่ 3 บ้านท่าสู ตำบลน้ำบ่อ อำเภอปะนาระ จำนวน 620 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปะนาระ, 2557)

2. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 20 คน โดยกลุ่มเป้าหมายมีคุณสมบัติ ดังนี้

2.1 แกนนำชุมชนที่มีส่วนในการรับรู้ข่าวสารของการนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ในพื้นที่รวม 5 คน ได้แก่

2.1.1 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการจัดตั้งนิคมฯและประสานงานในการจัดซื้อที่ดินในการจัดตั้งนิคมฯ

2.1.2 ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้ำบ่อ มีบทบาทเป็นผู้ประสานงานจัดซื้อที่ดินและเรียกร้องความเป็นธรรม กรณีข้อแย้งในเรื่องการจัดซื้อที่ดินที่ไม่เป็นธรรม

2.1.3 อีหม่าม ผู้มีบทบาทในเรื่องศาสนา มีความรู้เกี่ยวกับหลักฮาลาลและกฎหมายมรดก

2.1.4 ครูตาดีกา เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านท่าสู

2.2 ข้าราชการและอดีตข้าราชการ ที่มีส่วนในการขับเคลื่อนโครงการก่อตั้งนิคมฯ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง จำนวน 4 คน

2.2.1 ปลัดอำเภอปะนาระ ผู้มีส่วนรับผิดชอบในการเจรจาตกลงในเรื่องปัญหาการค้างชำระที่ดินและเป็นผู้ประสานงานระหว่างชาวบ้าน ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ (ศอ.บต.) และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.)

2.2.2 ปลัดอำเภอปะนาเระ ผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลบ้านน้ำป่อ เป็น ผู้รับผิดชอบพื้นที่ตำบลบ้านท่าเสาและรับผิดชอบรักษาความปลอดภัยสำนักงานนิคมฯ

2.2.3 อธิบดีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 2 จังหวัดปัตตานี ผู้มีบทบาท ติดตามโครงการนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลตั้งแต่เริ่มก่อตั้งนิคมฯ

2.2.4 ครูโรงเรียนบ้านท่าเสา เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเป็นคณะกรรมการ หมู่บ้าน

2.3 ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในพื้นที่จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี รวม 11 คน ได้แก่

2.3.1 นักธุรกิจ 1 คน

2.3.2 เจ้าของที่ดินที่อยู่ในเขตพื้นที่นิคมฯ จำนวน 4 คน

2.3.3 เกษตรกร

2.3.3.1 ที่เลี้ยงวัวในเขตพื้นที่นิคมฯ จำนวน 2 คน

2.3.3.2 ที่มีอาชีพประมงชายฝั่ง จำนวน 2 คน

2.3.3.3 ที่เพาะปลูกในเขตพื้นที่นิคมฯ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in - depth interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non - participatory observation) และการศึกษาชุมชน (community study)

การเตรียมตัวภาคสนาม

สำหรับการเตรียมตัวในการเข้าสู่ภาคสนามที่แตกต่างจากนักวิจัยโดยทั่วไป เนื่องจาก ผู้วิจัยเป็นผู้ที่ทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่เป้าหมายมาเป็นเวลาหลายปี กลุ่มเป้าหมายได้รู้จักและให้ความไว้วางใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่ประสบปัญหาในการปรับตัวเข้ากับคนในชุมชน ข้อมูลที่ได้มาจึงเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ และก่อนการเข้าสนาม ผู้วิจัยได้เตรียมคำถามและอุปกรณ์ต่างๆ ดังนี้

1. แนวคำถามสัมภาษณ์

- 1.1 แนวคำถามเกี่ยวกับบริบทพื้นฐานของชุมชนในพื้นที่การพัฒนานิคมฯ
- 1.2 แนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วม
- 1.3 แนวคำถามเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนานิคมฯ

การพัฒนานิคมฯ

2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึก ดินสอ เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป

ผู้วิจัยใช้เครื่องบันทึกเสียงในการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด และใช้เวลาในการถอดบันทึกเสียงเป็นเวลานาน ซึ่งต้องใช้ระยะเวลา แต่ทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ และจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแบบย่อ เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นจากการบันทึกเสียง ผู้วิจัยจะขออนุญาตกลุ่มเป้าหมายทุกครั้งก่อนการบันทึกเสียง หากกลุ่มเป้าหมายไม่อนุญาต จะใช้วิธีจดบันทึกเพียงอย่างเดียว แล้วนำบันทึกย่อขึ้นไปเขียนใหม่เป็นบันทึกฉบับสมบูรณ์ โดยกระทำหลังจากเสร็จสิ้นการเข้าพื้นที่แต่ละครั้ง และบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การพบเห็น และการสัมภาษณ์ ตลอดเวลาที่ลงภาคสนาม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร (documentary study) ได้แก่ ตำรา หนังสือ เอกสารทางราชการ งานวิจัย รายงานการศึกษาวิทยานิพนธ์และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกรอบการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วม และสังเกตกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มอาชีพแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารทะเล เช่น ข้าวเกรียบ ปลากระตักแห้ง กะปิ เป็นต้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในศูนย์บริการเบ็ดเสร็จครบวงจร (OSS) นิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี และด้านประเพณีวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมกวนอาหารอูร ร่วมงานแต่งงาน งานเข้าสู่ันต์หมู่ และกิจกรรมละศีลอด เป็นต้น

3. ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และเตรียมแนวคำถามกว้างๆ ล่วงหน้า มีคำถามต่อเนื่องหลายข้อ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลักและแกนนำชุมชน จำนวน 20 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลจังหวัดปัตตานี

4. สํารวจชุมชน โดยผู้วิจัยเดินสำรวจพื้นที่ที่ดินของชาวบ้านที่ถูกซื้อขายโดยพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และเก็บบันทึกด้วยภาพถ่าย เพื่อเก็บข้อมูลตามความเป็นจริงถูกต้องมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) แบบพรรณนาความ ผู้วิจัยอาศัยขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่สุภางค์ จันทวานิช (2551 : 146-149) ได้กล่าวไว้ 5 ขั้นตอน แต่จะเลือกขั้นตอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การใช้เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์

เอกสารที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกแนวคิดการมีส่วนร่วม ข้อมูลบริบทพื้นฐานของชุมชน อันได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ สภาพสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลจังหวัดปัตตานี มาใช้ในการกำหนดกรอบการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นตัวแปร หรือองค์ประกอบต่างๆ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แนวคิด และเอกสารที่เกี่ยวข้องดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุป และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เบื้องต้นด้วยการจัดหมวดหมู่ (typology) และแยกแยะ (taxonomy) แล้วทำตารางสรุปความคิดเห็น (overview grid) เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เป็นภาพรวม แล้วเรียบเรียงเป็นหัวข้อตามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับบริบทชุมชนโดยพรรณนาความเชิงร้อยแก้ว หากประเด็นใดยังไม่ชัดเจนหรือไม่แน่ใจ จะมีการนำมาซักถามอีกครั้งกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

2. การตรวจสอบเพื่อหาความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เมื่อเขียนรายงานจากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำไปให้กลุ่มเป้าหมาย คือ แกนนำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อีหม่าม ข้าราชการ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่จัดตั้งนิคมฯ ปราชญ์ชาวบ้าน ได้อ่านทบทวนว่า ข้อมูลและการตีความของผู้วิจัย มีความถูกต้องตรงตามที่ประชากรในชุมชนยึดถือเป็นแบบอย่างหรือไม่ แล้วจึงแก้ไขเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์

3. การจดบันทึก

ผู้วิจัยเลือกจดบันทึกทั้งแบบบันทึกย่อและแบบฉบับสมบูรณ์ โดยจดบันทึกย่อด้วยถ้อยคำ ซึ่งมีประโยชน์ในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูล เพราะมีเวลาจำกัดและเป็นการหลีกเลี่ยงการจดข้อมูลให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เห็น หลังจากนั้นจึงนำบันทึกย่อมาเรียบเรียงใหม่เป็นบันทึกฉบับสมบูรณ์

4. ทำการสรุปข้อมูลชั่วคราว ผู้วิจัยเชื่อมโยงข้อมูลหลังจากที่เก็บข้อมูลในประเด็นนั้นๆ เสร็จสิ้น

5. การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป

ผู้วิจัยนำข้อสรุปย่อยๆ ที่กระทำมาแล้วเชื่อมโยงกันเพื่อเป็นบทสรุปและเพื่อตอบปัญหา การวิจัย และทำอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ รวบรวมไว้ และสุดท้ายจะเป็นการพิสูจน์บทสรุปนั้นๆ แล้วนำไปเขียนรายงานการวิจัย

การปฏิบัติงานภาคสนาม

ช่วงที่ 1 ผู้วิจัยเข้าสนามเพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐาน อันได้แก่ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ แขนงที่ชุมชน องค์ประกอบของชุมชน ลักษณะด้านประชากรจากเอกสารที่ทางองค์การบริหารส่วน ตำบลบ้านน้ำบ่อได้เก็บรวบรวมไว้ และถามจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูล ผู้วิจัย ประสบปัญหาข้อมูลที่ได้รับจากหน่วยงานราชการดังกล่าวไม่ค่อยสมบูรณ์นัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ สืบหาข้อมูลพื้นฐานเพิ่มเติมดังที่ได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าแล้ว

ช่วงที่ 2 ผู้วิจัยเข้าสนามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการวิจัย ซึ่งได้กล่าวไว้ในขั้นการ เตรียมตัวเข้าสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมในฐานะเป็นส่วนหนึ่ง ของคน ในชุมชนและฐานะผู้วิจัย

ช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสบปัญหาดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายบางคน คิดว่าผู้วิจัยเป็นเจ้าของที่จากหน่วยงานรัฐ การพูดคุยจึงมี ลักษณะเป็นทางการ แต่ผู้วิจัยได้สร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและอธิบายถึงการเข้ามาในพื้นที่ ว่าเป็นการมาเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาหาความรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาของผู้วิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มเป้าหมายยินยอมให้ ผู้วิจัยบันทึกเสียง โดยผู้วิจัยอธิบายว่ามีได้นำเสียงจากการบันทึกไปเผยแพร่ที่อื่นๆ และพยายาม พยายามสัมภาษณ์อย่างเป็นกันเอง และพยายามตะล่อมถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์

3. ผู้วิจัยเข้าสนามในฐานะผู้วิจัยแบบเข้าไปเป็นกัลปมิตร ดังนั้น เมื่อมีประเพณีหรือ พิธีกรรมที่จะเกิดขึ้นกับคนในชุมชน ผู้ช่วยวิจัยภาคสนามจะแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ทำให้ผู้วิจัยได้มี โอกาสเข้าไปสังเกตการณ์ได้ทุกครั้ง

ช่วงที่ 3 ผู้วิจัยเข้าสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนที่ไม่สมบูรณ์จากกลุ่มเป้าหมาย หลังจากนั้น กลับมาเขียนรายงานการวิจัย และนำรายงานดังกล่าวไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้อ่าน เพื่อเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล แล้วจึงกลับไปเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์